

Макарова Тетяна Петрівна

аспірант кафедри публічного та приватного права

Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського;

адвокат

Національна асоціація адвокатів України

Makarova Tetiana

PhD Student of the

Tavriysk National University named after V.I. Vernadskyi;

Lawyer

National Association of Lawyers of Ukraine

ORCID: 0000-0002-2311-8939

DOI: 10.25313/2520-2308-2024-3-9756

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИПЛАТИ ОДНОРАЗОВОЇ ГРОШОВОЇ ДОПОМОГИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ ТА ЧЛЕНАМ ЇХ СІМЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

CURRENT ISSUES OF THE PAYMENT OF ONE-TIME CASH AID TO MILITARY SERVICEMEN AND MEMBERS OF THEIR FAMILIES UNDER THE CONDITIONS OF MARTIAL STATE

Анотація. Вступ. Захист України є конституційним обов'язком кожного її громадянина. В свою чергу, одним із головних обов'язків держави під час дії воєнного стану є захист прав тих, хто захищає Україну, віддаючи своє здоров'я та життя. Досвід провідних країн світу підтверджує важливість забезпечення повного та всебічного захисту прав та свобод, а також відновлення їх у випадках порушень для осіб, які перебувають на військовій службі. Тому реформування оборонної сфери й необхідність реального гарантування прав та свобод військовослужбовців України потребує створення нових організаційних механізмів. Україна захищає не тільки свою державність, а й існування своїх громадян. Саме в ці складні часи для України є актуальним завданням створення досконалого адміністративно-правового механізму всебічного захисту соціальних прав та гарантій військовослужбовців та членів їх сімей. Процес трансформації адміністративно-правового механізму держави має відбуватися задля забезпечення її обороноздатності. Початок такого процесу має відбуватися шляхом створення нових підходів та механізмів виконання державою своїх обов'язків щодо захисту соціальних прав військовослужбовців та членів їх сімей. Трансформація адміністративно-правового забезпечення прав військовослужбовців та членів їх сімей має охопити всі сфери життя країни. Однією із гарантій держави є виплата одноразової грошової допомоги військовослужбовцям та членам їх сімей. Механізм цієї виплати є складним та недосконалим, іноді таким, що не відповідає інтересам військовослужбовців. В окремих випадках військовослужбовці та члени їх сімей можуть бути позбавлені можливості отримати одноразову грошову допомогу, що змушує їх відстоювати свої законні прав та інтереси в судовому порядку. Враховуючи те, що отримання такої допомоги членами сім'ї військовослужбовця можливо у разі його загибелі, то додаткові психологічні або фізичні навантаження на родину військовослужбовця є недопустимими. Військовослужбовець, віддаючи своє здоров'я або життя обороні держави, має бути впевнений, що держава належним чином потурбується про його сім'ю. Діджиталізація процесів отримання інформації, збору документів, усунення зайвої «паперової роботи» та штучних ускладнень, організація взаємодії між державними органами щодо обміну інформацією має створити умови для вдосконалення та осучаснення реалізації прав військовослужбовців та членів їх сімей на отримання одноразової грошової допомоги.

Створення справедливого, простого та зрозумілого механізму призначення та виплати одноразової грошової допомоги військовослужбовцям та членам їх сімей є актуальним питанням сьогодення та одним із основних обов'язків держави в умовах воєнного стану.

Мета. Метою дослідження є розкриття особливостей захисту соціальних прав військовослужбовців членів їх сімей в умовах тривалого періоду воєнного стану задля створення сучасного адміністративно-правового регулювання забезпечення прав та гарантій військовослужбовців та членів їх сімей, пошук шляхів запровадження справедливого та

прозорого адміністративно-правового механізму захисту соціальних прав військовослужбовців, механізму нарахування та виплати військовослужбовцям та членам їх сімей одноразової грошової допомоги в умовах воєнного стану.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: нормативно-правове забезпечення щодо регулювання виплати одноразової грошової допомоги; праці вітчизняних авторів, що провадять науково-практичні дослідження в галузі соціального забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей.

При здійсненні дослідження використовувалися загальнонаукові методи аналізу, синтезу та формально-юридичний метод. Використання зазначеного методологічного інструментарію дозволило проаналізувати та виокремити інформацію із зазначених джерел та нормативно-правових актів, з'ясувати зміст правових норм цих актів та отримати нові знання, які знайшли своє відображення у викладеному матеріалі. Зазначені методи використовувалися при роботі з національними нормативно-правовими актами України та судовою практикою, які регулюють питання захисту соціальних прав військовослужбовців та членів їх сімей.

Результати. У науковій статті розкрито особливості поняття соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей; визначена характеристика видів одноразової грошової допомоги, проаналізовані умови виплати одноразової грошової допомоги, визначене коло осіб, які мають право на грошову допомогу. Визначені проблемні питання при призначенні та виплати одноразової грошової допомоги сім'ї військовослужбовця у разі його загибелі при виконанні обов'язків військової служби в умовах воєнного стану. Запропоновані шляхи для подолання деяких проблемних питань, які будуть сприяти вибудовуванню зрозумілого та справедливого механізму призначення та виплати одноразової грошової допомоги сім'ї військовослужбовця у разі його загибелі при виконанні обов'язків військової служби в умовах воєнного стану.

Перспективи. В подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на адміністративно-правовому механізмі діджиталізації Електронного кабінету військовозобов'язаного та його зв'язку із системою «Дія», організації взаємодії між державними органами задля створення умов для вдосконалення та осучаснення гарантій держави щодо соціального захисту прав військовослужбовців та членів їх сімей та виконання державою своїх обов'язків. Це надасть можливості пошуку дієвих шляхів для створення справедливого, простого та зрозумілого адміністративно-правового механізму призначення та виплати одноразової грошової допомоги військовослужбовцям та членам їх сімей в умовах воєнного стану.

Ключові слова: адміністративне право, соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей, гарантії держави, одноразова грошова допомога, члени сім'ї військовослужбовця.

Summary. Introduction. Protection of Ukraine is a constitutional duty of every citizen. In turn, one of the main responsibilities of the state during martial law is to protect the rights of those who defend Ukraine, giving their health and lives. The current experience of the world's leading countries confirms the importance of ensuring full and comprehensive protection of rights and freedoms, as well as their restoration in cases of violations for persons in military service. Therefore, the reform of the defence sphere and the need to really guarantee the rights and freedoms of Ukrainian servicemen require the creation of new organizational mechanisms. Ukraine protects not only its statehood, but also the existence of its citizens. It is in these difficult times that the creation of a perfect administrative and legal mechanism for the comprehensive protection of social rights and guarantees of military personnel and their family members is an urgent task for Ukraine. The process of transformation of the administrative and legal mechanism of the state must take place in order to ensure its defence capability. The beginning of such a process should take place through the creation of new approaches and mechanisms for the state to fulfil its obligations to protect the social rights of military personnel and their family members. The transformation of the administrative and legal provision of the rights of servicemen and their family members should cover all spheres of the country's life. One of the guarantees of the state is the payment of one-time cash assistance to military personnel and their family members. The mechanism of this payment is complex and imperfect, sometimes in such a way that it does not correspond to the interests of military personnel. In some cases, servicemen and members of their families may be deprived of the opportunity to receive one-time monetary assistance without legal protection. Considering the fact that the family members of a serviceman may receive such assistance in the event of his death, additional psychological or physical burdens on the family of a serviceman are unacceptable. A military serviceman, devoting his health or life to the defense of the state, must be sure that the state will properly take care of his family. Digitization of the processes of obtaining information, collecting documents, eliminating unnecessary "paperwork" and artificial complications, organizing interaction between state bodies regarding information exchange should create conditions for improving and modernizing the implementation of the rights of servicemen and their family members to receive one-time cash assistance.

The creation of a fair, simple and understandable mechanism for the appointment and payment of one-time monetary assistance to military personnel and their family members is an urgent issue today and one of the main responsibilities of the state in the conditions of martial law.

Purpose. The purpose of the study is to reveal the features of the protection of the social rights of military personnel and their family members in the conditions of a long period of martial law in order to create a modern administrative and legal regulation of ensuring the rights and guarantees of military personnel and their family members, to find ways to introduce a fair and transparent administrative and legal mechanism for the protection of the social rights of military personnel, the mechanism of calculation and payment of one-time cash benefits to military personnel and members of their families in the conditions of martial law.

Materials and methods. The materials of the research are: normative and legal support for the regulation of the payment of one-time cash assistance; works of domestic authors conducting scientific and practical research in the field of social security of military personnel and their family members.

When conducting the research, general scientific methods of analysis, synthesis and formal legal method were used. The use of the specified methodological toolkit made it possible to analyze and isolate information from the specified sources and legal acts, to find out the content of the legal norms of these acts and to obtain new knowledge, which was reflected in the presented material. The specified methods were used when working with national normative legal acts of Ukraine and judicial practice, which regulate the issue of protection of social rights of military personnel and their family members.

Results. The scientific article reveals the peculiarities of the concept of social protection of servicemen and their family members; the characteristics of the types of one-time cash assistance are determined, the conditions for the payment of one-time cash assistance are analyzed, the circle of persons entitled to cash assistance is determined. Problematic issues in the appointment and payment of one-time cash assistance to the family of a serviceman in the event of his death while performing military service duties under martial law are identified. Proposed ways to overcome some problematic issues that will contribute to building an understandable and fair mechanism for the appointment and payment of one-time cash assistance to the family of a serviceman in the event of his death while performing military service duties under martial law

Discussion. In further scientific research, it is proposed to focus attention on the administrative and legal mechanism of digitization of the Electronic cabinet of the conscript and its connection with the "Action" system, the organization of interaction between state bodies in order to create conditions for the improvement and modernization of state guarantees regarding the social protection of the rights of servicemen and members their families and effective performance by the state of its duties. Searching for ways to create a fair, simple and understandable administrative and legal mechanism for the appointment and payment of one-time cash assistance to servicemen and their family members under martial law.

Key words: administrative law, social protection of servicemen and their family members, state guarantees, one-time cash assistance, family members of a serviceman.

Постановка проблеми. Військовослужбовці, виконуючи свій конституційний обов'язок із зброєю в руках захищають Україну та протидіють ворогу вже третій рік поспіль. Кожна родина в Україні відчула на собі наслідки війни, яка вплинула на всі сфери суспільного життя. Гарантії захисту соціальних прав військовослужбовців та членів їх сімей є одним із головних напрямків дії держави під час дії воєнного стану. Реалізація цих завдань можлива шляхом створення державою досконалого адміністративно-правового механізму всебічного захисту соціальних прав та гарантій військовослужбовців та членів їх сімей. Створення справедливого, простого та зрозумілого механізму призначення та виплати одноразової грошової допомоги військовослужбовцям та членам їх сімей є актуальним питанням сьогодення та одним із основних обов'язків держави в умовах воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження за даною темою ґрунтувалось на працях українських вчених, які зробили внесок у розвиток національної правової доктрини. Аналіз наукових праць таких теоретиків права та вчених, які досліджують теоретико-методологічні проблеми взаємодії громадянського суспільства і держави, розвиток їх відносин в сучасний період демократичної модернізації України, взаємодію в захисті прав і свобод людини і громадянина, в процесі здійснення державної влади та місцевого самоврядування, зокрема Оніщенко Н. М. [1], Скрипнюк О. В., Шемшученко Ю. С. [2], Кучук А. М. [3], Сущенко В. М. [4], адміністративного та військо-

вого права Коропатніка І. М. [5], Петкова С. В. [6], Шопіної І. М. [7] надав можливість встановлення загальнотеоретичних положень адміністративної галузі юридичної науки. Теоретично-правові думки таких вчених як Копотун І. М. [8], Армаш Н. О. [9], Попков Б. О. [10], Джус О. А. [11], Микитюк М. А. [12], Журавльов Д. В. [13], Герасименко О. В. [14] стали основою для здійснення подальшого наукового пошуку, оскільки відносини, які виникають у сфері адміністративно-правового забезпечення державою соціальних прав військовослужбовців та членів їх сімей, що є предметом регулювання адміністративного права. Слід зазначити, що наукові праці наведених українських вчених об'єднує спільна ідея побудови в Україні демократичної держави, яка забезпечує права людини та основоположні свободи, збереження демократичних цінностей під час тривалої війни. Одним із ключових питань досліджень вказаних науковців під час повномасштабної війни в Україні є дослідження проблем соціального захисту військовослужбовців та розроблення адміністративно-правового механізму для його осучаснення, тобто створення умов для реалізації ідеї: «Держава для людини, а не людина для держави». Професор Петков С. В. в своїх роботах неодноразово наголошував, що фундаментальним принципом сучасних демократичних країн є орієнтація на забезпечення повноцінної реалізації прав і свобод особистості та рівності перед законом. Держава як результат самоорганізації індивідів має виходити з першочерговості розробки, впровадження і дотримання умов реалізації людиноцентристського підходу, бути сервісом,

спрямованим на реалізацію публічного інтересу та надання відповідних послуг.

Повномасштабна війна в Україні стала поштовхом для перезавантаження всіх сфер життя країни, впровадження нових адміністративно-правових механізмів збереження демократичних цінностей, захисту прав людини та її основоположних свобод та одночасно збереження територіальної цілісності та державності країни, організації національного спротиву війсьній агресії московії.

Метою статті є дослідження особливостей захисту соціальних прав військовослужбовців членів їх сімей в умовах тривалого періоду воєнного стану задля створення сучасного адміністративно-правового регулювання забезпечення прав та гарантій військовослужбовців та членів їх сімей, пошук шляхів запровадження справедливого та прозорого адміністративно-правового механізму захисту соціальних прав військовослужбовців, зокрема призначення та виплати військовослужбовцям та членам їх сімей одноразової грошової допомоги в умовах воєнного стану.

Матеріали і методи. При здійсненні дослідження використовувалися загальнонаукові методи аналізу, синтезу та формально-юридичний метод. Використання зазначеного методологічного інструментарію дозволило проаналізувати та виокремити інформацію із зазначених джерел та нормативно-правових актів, з'ясувати зміст правових норм цих актів та отримати нові знання, які знайшли своє відображення у викладеному матеріалі. Зазначені методи використовувалися при роботі з національними нормативно-правовими актами України та судовою практикою, які регулюють питання захисту соціальних прав військовослужбовців та членів їх сімей.

Реалізація поставленої мети вимагає виконання наступних дослідницьких завдань: надання характеристики поняттю соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей; характеристика видів одноразової грошової допомоги, аналіз умов виплати одноразової грошової допомоги, визначення кола осіб, які мають право на грошову допомогу, визначення проблемних питань при призначенні та отриманні одноразової грошової допомоги у разі загибелі військовослужбовця та пошук шляхів для їх подолання.

Виклад основного матеріалу. Основні засади державної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей відповідно до Конституції України [15] визначені в Законі України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» [16]. Цим Законом встановлена єдина система їх соціального та правового захисту, зазначені гарантії військовослужбовцям та членам їх сімей в економічній, соціальній, політичній сферах, умови для реалізації їх конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни та регулювання відносин у цій галузі.

Нормативне поняття соціального захисту військовослужбовців закріплене в статті 1 цього Закону — це діяльність держави, яка спрямована на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі. Це право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, у старості, а також в інших випадках, передбачених законом.

В зв'язку із особливим характером військової служби, яка пов'язана із захистом Вітчизни, військовослужбовцям надаються визначені вказаним Законом пільги, гарантії та компенсації. Однією із гарантій держави є одноразова грошова допомога військовослужбовцям та членам їх сімей.

Стаття 16 вказаного Закону встановлює, що одноразова грошова допомога — це гарантована державою виплата, яку можна умовно поділити на два види. Перший вид — одноразова грошова допомога, яка призначається членам сім'ї військовослужбовця у разі його загибелі (смерті) під час виконання службових обов'язків військової служби. Другий вид — одноразова грошова допомога військовослужбовцю, яка призначається у разі встановлення інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності.

Військовослужбовці вважаються такими, що виконують обов'язки військової служби, за умов, визначених Законом України «Про військовий обов'язок і військову службу» [17].

На виконання вказаних положень Кабінетом Міністрів України визначений Порядок та умови призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), поранення (контузії, травми або каліцтва) чи інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних і резервістів, призваних на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, та інвалідності звільнених з військової служби (зборів) осіб [18].

На призначення та отримання одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) військовослужбовці під час виконання ним обов'язків військової служби мають право батьки, один із подружжя, який не одружився вдруге, діти, які не досягли повноліття, утриманці загиблого (померлого). Утриманцями вважаються члени сім'ї, які мають право на пенсію у разі втрати годувальника відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» [19] за загиблого (померлого) військовослужбовця, військовозобов'язаного або резервіста (особу, звільнену з військової служби, смерть якої настала протягом року після звільнення).

Порядок призначення та виплати, розмір одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) військовослужбовця в період дії воєнного стану визначено Постановою Кабінету Міністрів України «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану» від 28 лютого 2022 р. № 168 [20] та Наказом Міністерства оборони України «Про затвердження Порядку і умов призначення та виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) військовослужбовців Збройних Сил України в період дії воєнного стану» від 25.01.2023 № 45 [21].

На даний час, сім'я кожного захисника, який загинув у війні з Росією, можуть отримати від держави одноразову грошову допомогу у розмірі 15 мільйонів гривень.

Для отримати одноразової грошової допомоги, сім'ї загиблих військовослужбовців, які проходили військову службу в Збройних Силах України, мають звернутися до районного територіального центру комплектування та соціальної підтримки (ТЦКСП) незалежно від місця реєстрації.

Сім'ї загиблих військовослужбовців, які проходили військову службу в Нацгвардії, Служби безпеки України, Службі зовнішньої розвідки, Головному управлінні розвідки Міністерства оборони України, Держспецз'язку, Державній прикордонній службі, Державній спеціальній службі транспорту та інших відомствах, для отримання одноразової грошової допомоги мають звернутися безпосередньо до цих формувань.

Для оформлення одноразової грошової допомоги у разі загибелі/смерті військовослужбовця Збройних сил України, військова частина зобов'язана надати до ТЦКСП такі документи: витяг з наказу командира військової частини про виключення зі списків військової частини у зв'язку із загибеллю/смертю військовослужбовця; витяг з послужного списку особової справи про склад сім'ї військовослужбовця; грошовий атестат із зазначенням інформації про виплату винагороди, передбаченої пунктом 1 Постанови Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 № 168, або витяг з наказу про виплату такої винагороди.

Особи, які мають право на отримання грошової допомоги від держави, для призначення та виплати зобов'язані підготувати і подати до районного (міського) ТЦКСП заяву та документи відповідно до вимог Наказу Міністерства оборони № 45. Перелік документів, які мають подані до заяви є досить об'ємним та складається з 12 пунктів. При цьому, більшість інформації, яку необхідно подати заявникам вже наявна у відповідних Територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки (ТЦКСП), у відповідних державних реєстрах та військових частинах, в яких проходив службу загиблий військовослужбовець.

Призначення, нарахування та виплати одноразової грошової допомоги реалізовується наступним чином: Районний (міський) ТЦКСП отримує заяву та певні документи від заявник та відправляє їх на перевірку в обласний ТЦКСП, а той — до Міноборони, де документи опрацьовують відповідні підрозділи і подають на розгляд комісії, яка протягом місяця ухвалює рішення про призначення або відмову у призначенні виплат. Районний (міський) ТЦКСП має про це рішення повідомити заявників. Після цього, Департамент соціального забезпечення Міністерства оборони України перераховує грошові кошти на рахунок командування Сухопутних військ Збройних Сил України, далі кошти надходять до ТЦКСП, і наразі на рахунки членів сім'ї загиблого військовослужбовця.

Сума призначеної одноразової грошової допомоги розподіляється порівну між кожним членом сім'ї, який має право на цю виплату. Виплата здійснюється частинами, а саме: перша виплата складає 1/5 від призначеної суми одноразової грошової допомоги, а її залишок — 4/5 суми, держава виплачує частинами щомісячно впродовж 40 наступних місяців.

Одноразова грошова допомога розподіляється рівними частинами між всіма отримувачами — членами сім'ї загиблого військовослужбовця. За отриманням одноразової грошової допомоги у разі загибелі або смерті військовослужбовця необхідно звернутися не пізніше ніж 3 років з дати смерті військовослужбовця, зазначеної у свідоцтві про смерть.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Як вбачається з наведеного, існуючий механізм призначення та отримання одноразової грошової допомоги є досить складним і потребує значних зусиль від військовослужбовця або членів його сім'ї для реалізації своїх прав.

Складнощі починаються з етапу збору всіх необхідних документів, оскільки кількість документів, які слід зібрати є досить великою. Велика кількість інстанцій та установ, в яких необхідно запитувати необхідні документи, також не сприяють швидкому збору документів. Також термін очікування одноразової грошової допомоги є досить тривалим. Нерідко військовослужбовці та члени їх сімей змушені «пройти» довгий шлях судових процесів з метою відстоювання своїх прав та законних інтересів. У мирний час питання соціального забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей, зокрема отримання одноразової грошової допомоги та пенсійного забезпечення, займало питому вагу серед справ, які перебували на розгляді в адміністративних судах. Нажаль, на сьогоднішній день таких звернень стало значно більше.

Тому, саме в умовах воєнного стану до військовослужбовців, які стали на захист України та віддають своє здоров'я та життя, держава зобов'язана гарантувати реалізацію захисту прав

військовослужбовцям та членам їх сімей. В такій ситуації адміністративний апарат держави зобов'язаний дотримуватись принципу «держава для людини», а тому, має бути розроблений адміністративно-правовий механізм дієвої реалізації державою своїх зобов'язань перед військовослужбовцями та членами їх сімей. Недопустимо, що військовослужбовець, який втратив здоров'я був вимушений займатися збором документів та «бігати» по інстанціям, збираючи необхідні папери замість того, щоб відновлювати свій стан здоров'я. Або старенькі батьки, чи дружина, зазнавши тяжку втрату, постають перед аналогічною проблемою, замість того, щоб спрямувати свої сили на майбутнє нації — дітей та онуків. В чисельних випадках без сторонньої допомоги не обійтись при зборі необхідного пакету документів, або при захисті прав в судовому порядку. До речі, практика показує, що судових процесів може бути декілька, як в адміністративному судочинстві, так і в цивільному.

Отже, перше питання, що потребує вирішення — це законодавче покладення обов'язків інформування сім'ї загиблого військовослужбовця про право на отримання одноразової грошової допомоги та збору документів для її отримання на районні територіальні центри комплектування та соціальної підтримки (ТЦКСП). Оскільки, у разі призову на службу (мобілізації) вся вичерпна інформація про військовослужбовця має бути наявна в електронному вигляді в ТЦКСП та в Електронному кабінеті військовозобов'язаного. На даному етапі має бути розуміння, як у військовослужбовця, так і посадових осіб ТЦКСП, що військова служба в країні, яка перебуває у стані війни пов'язана з певними ризиками. Саме на цьому етапі у ТЦКСП є всі можливості отримати вичерпні відомості про військовослужбовця та членів його сім'ї, як потенційних спадкоємців, які мають право на отримання одноразової грошової допомоги у разі його загибелі.

Тим більше, що Постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 168 зазначено, що державні органи, мають право отримувати інформацію з державних реєстрів щодо осіб, які мають право на отримання одноразової грошової допомоги шляхом доступу до таких реєстрів та/або шляхом електронної інформаційної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів у порядку, встановленому законодавством. Крім цього відповідальність за повноту та своєчасність збору таких документів має бути покладена також на ці органи.

Друге проблемне питання стосується виплати одноразової грошової допомоги членам сім'ї, які не перебували у шлюбі з військовослужбовцем. Тривалий час у Верховному суді відбувались дискусії в якому судовому провадженні мають розглядатися такі справи — в цивільному або адміні-

стративному. Нарешті Велика Палата Верховного Суду у Постанові від 18 січня 2024 року у справі № 560/17953/21 [22] вказала, що справи про встановлення факту проживання однією сім'єю без шлюбу із загиблим військовослужбовцем підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства незалежно від мети звернення до суду, зокрема, підтвердження соціального статусу для призначення та виплати одноразової грошової допомоги сім'ї військовослужбовця. Але зрозуміло, що будь-який судовий процес є додатковим навантаженням на людину, яка втратила близького, як психологічним, так і фінансовим.

Отже, не можна звужувати права та позбавляти військовослужбовця самостійно, шляхом свого вільного волевиявлення визначити спадкоємців у разі його загибелі. На даний час пропорційний поділ такої допомоги серед кола спадкоємців першої черги за законом не завжди відповідає інтересам військовослужбовця та залишається поза його волею. Пропорційний підхід ніколи не відображав дійсні реалії сімейних стосунків. В даному випадку доцільне збереження правила обов'язкової частки у спадщині відповідно до статті 1241 Цивільного кодексу України.

Саме військовослужбовець, який ризикує своїм життям заради свободи, заради своєї родини, захищаючи свою країну, має пріоритетне право за життя розпорядитися розподілом суми одноразової грошової допомоги держави у разі своєї загибелі серед спадкоємців.

Третє проблемне питання виникає при дослідженні руху грошових коштів одноразової грошової допомоги від Департаменту соціального забезпечення Міністерства оборони України до членів сім'ї загиблого військовослужбовця. Між першим розподільцем державних коштів та кінцевим набувачем наявні ще два отримувача — Командування Сухопутних військ збройних сил України та Територіальний центр комплектування та соціальної підтримки. Відсутня доцільність існування таких двох отримувачів грошових коштів, оскільки зрозуміло, що додаткова кількість інстанцій через які прямують грошові кошти до їх кінцевого набувача затягує час їх отримання та штучно робить таку процедуру більш дорожчою. В більшості випадків, кінцевому набувачу незрозуміло і навіть неможливо відстежити на якому етапі виникла затримка. Проходження грошових коштів через ці організації є необґрунтованим витрачанням державних коштів на банківське обслуговування та призводить до затримки отримання цих коштів кінцевому набувачу — родині загиблого військовослужбовця. При наявності діджиталізації процесів, такі додаткові штучні перепони є зайвими та економічно недоцільними. Одноразова грошова допомога родині загиблого військовослужбовця мають надходити безпосередньо від Департаменту

соціального забезпечення Міністерства оборони України, суб'єкта, який і призначає цю допомогу.

Четверте актуальне питання стосується встановлення трирічного процесуального строку на звернення за отриманням одноразової грошової допомоги. На даний час початок перебігу цього строку рахується з дати загибелі або смерті військовослужбовця, зазначеної у свідоцтві про смерть. Досить часто трапляється ситуація, коли дата смерті або загибелі військовослужбовця є не відомою, або її неможливо встановити та своєчасно видати свідоцтво про смерть. Такі ситуації відбуваються, якщо смерть військовослужбовця настала у полоні, якщо військовослужбовець загинув на тимчасово окупованій території, якщо неможливо впізнати загиблого. Отже з моменту смерті до моменту видачі свідоцтва про смерть може пройти більше трьох років. В таких випадках, родина загиблого військовослужбовця може процесуальний строк звернення з заявою на отримання одноразової грошової допомоги виключно в судовому порядку. Тому, з метою уникнення зайвих судових процесів, доцільно на законодавчому рівні визначити початок перебігу цього процесуального строку датою видачі свідоцтва про смерть.

Для вирішення наведених питань виникає нагальна потреба узагальнення всіх нормативно-правових актів, що стосуються соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей у відповідності до Конституції України та внесенні відповідних змін до Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», налагодження взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування.

Україна проголошує створення цифрової держави у центрі якої є людина за допомогою сервісу «Дія», метою створення якого є створення прозорої і зрозумілої держави для людей.

Тому, актуальним питанням постає переведення сервісу «Дія» із пасивного в активний засіб, пов'язаного з Електронним кабінетом військовозобов'язаного.

Тобто, створення такої бази, за допомогою якої, кожний військовослужбовець та член його сім'ї буде знати свої права та шляхи їх реалізації та, яка буде містити всю необхідну інформацію про військовослужбовця для забезпечення соціального захисту його та членів його сім'ї. Законодавчо покласти обов'язок на органи державної влади та місцевого самоврядування акумулювати та надавати через цей застосунок актуальну інформацію щодо соціального забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей, в тому числі пенсійного забезпечення, виплат одноразової грошової допомоги, інших виплат, пільг та гарантій держави.

В умовах війни в Україні, яка захищає не тільки свою державність, а й існування своїх громадян, має відбуватися процес трансформації адміністративно-правового механізму держави. Шлях України має бути спрямований на посилення її обороноздатності через довіру суспільства. Початок такого процесу має започатковуватися створенням дієвого та справедливого механізму виконання державою своїх обов'язків щодо захисту соціальних прав військовослужбовців та членів їх сімей. Трансформація адміністративно-правового забезпечення прав військовослужбовців та членів їх сімей має охопити всі сфери життя країни.

В подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на адміністративно-правовому механізмі діджиталізації Електронного кабінету військовозобов'язаного та його зв'язку із системою «Дія», організації взаємодії між державними органами задля створення умов для вдосконалення та осучаснення гарантій держави щодо соціального захисту прав військовослужбовців та членів їх сімей та виконання державою своїх обов'язків. Це надасть можливості пошуку дієвих шляхів для створення справедливого, простого та зрозумілого адміністративно-правового механізму призначення та виплати одноразової грошової допомоги військовослужбовцям та членам їх сімей в умовах воєнного стану.

Література

1. Оніщенко Н. М. Сприйняття права в умовах демократичного розвитку: проблеми, реалії, перспективи : монографія / за ред. академіка НАН України Ю. С. Шемшученко. Київ : Юридична думка, 2008. 320 с.
2. Шемшученко Ю. С., Скрипнюк О. В. Сучасний конституційний процес і проблеми вдосконалення регулювання захисту прав людини в Конституції України (частина перша). *Публічне право*. 2015. № 3. С. 12–19.
3. Кучук А. М. Основи теорії правового поліцентризму : монографія. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, Ліра ЛТД, 2017. 312 с.
4. Суценок В. М. Проблеми реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Наукові записки НаУКМА. Том 129. Юридичні науки*. 2012. С. 28–31.
5. Мобілізаційні підрозділи: в органах державної влади, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, які мають мобілізаційні завдання (замовлення) / І. М. Коропатнік та ін. Київ : ВД «Професіонал», 2023. 442 с.
6. Адміністративно-правова реформа в Україні : навчальний посібник / Н. О. Армаш та ін.; за заг. ред. С. В. Петкова. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2020. 180 с.

7. Військове право : підручник / І. М. Шопіна, та ін.; за ред. І. М. Коропатнік, Київ : Алерта, 2019. 648 с.
8. Пенсійне забезпечення військовослужбовців в умовах воєнного стану. Загальне пенсійне забезпечення в умовах воєнного стану / Укл.: І. М. Копотун, Київ : ВД «Професіонал», 2023. 692 с.
9. Адміністративна діяльність органів публічної влади. Сучасний стан та перспективи розвитку / С. В. Петков, та ін. Київ : КНТ, 2019. 207 с.
10. Україна під час російсько-української війни 2014–2023 рр.: генеза національної стійкості крізь призму наукових досліджень : монографія / За заг. ред. Б. О. Попков. Київ : Видавництво Ліра-К. 2023. 272 с.
11. Державні гарантії захисту соціальних прав військовослужбовців і членів їх сімей: загальний соціальний захист військовослужбовців і членів їх сімей; соціальний захист військовослужбовців і членів їх сімей в особливий період (зокрема під час воєнного стану); міжнародний аспект соціального захисту військовослужбовців (стандарти НАТО) / укл. О. А. Джус та ін. Київ : ВД «Професіонал», 2023. 594 с.
12. Мобілізаційні підрозділи: в органах державної влади, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, які мають мобілізаційні завдання (замовлення) / укл. І. М. Копотун та ін. Київ : ВД «Професіонал», 2023. 442 с.
13. Мобілізація і мобілізаційна підготовка в Україні 2022: Основне законодавство, коментарі та роз'яснення, правові позиції Верховного суду / упоряд. С. В. Петков та ін. Київ : ВД «Професіонал», 2022. 330 с.
14. Соціальний супровід військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей: практичні аспекти діяльності посадових осіб військових частин, територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки: методичний посібник / О. В. Герасименко та ін. Київ : НДЦПЗС України, 2023. 130 с.
15. Конституція України : Закон України 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 01.03.2024).
16. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20 грудня 1991 року № 2011-ХІІ. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 01.03.2024).
17. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25 березня 1992 року № 2232-ХІІ. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення: 01.03.2024).
18. Порядок та умови призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), поранення (контузії, травми або каліцтва) чи інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних і резервістів, призваних на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, та інвалідності звільнених з військової служби (зборів) осіб : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 травня 2008 р. N499. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/499-2008-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.03.2024).
19. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб : Закон України від 9 квітня 1992 року № 2262-ХІІ. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text> (дата звернення: 01.03.2024).
20. Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану : Постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 168. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.03.2024).
21. Про затвердження Порядку і умов призначення та виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) військовослужбовців Збройних Сил України в період дії воєнного стану : Наказ Міністерства оборони України від 25.01.2023 № 45. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0176-23#Text> (дата звернення: 01.03.2024).
22. Велика Палата Верховного Суду: Постанова від 18 січня 2024 року справа № 560/17953/21. *Єдиний Державний реєстр судових рішень: база даних*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116512563> (дата звернення: 01.03.2024).

References

1. Onishchenko N.M. *Spryiniattia prava v umovakh demokratychnoho rozvytku: problemy, realii, perspektyvy: monohrafiia* / za red. akademika NAN Ukrainy Yu.S. Shemshuchenko. Kyiv: Yurydychna dumka, 2008. 320 s.
2. Shemshuchenko Yu.S., Skrypniuk O.V. Suchasnyi konstytutsiinyi protses i problemy vdoskonalennia rehuliuвання захисту прав людини в Конституції України (chastyna persha). *Publichne pravo*. 2015. № 3. S. 12–19.
3. Kuchuk A.M. *Osnovy teorii pravovoho politysentryzmu: monohrafiia*. Dnipro: Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav, Lira LTD, 2017. 312 s.
4. Sushchenko V.M. Problemy realizatsii ta zakhystu prav i svobod liudyny ta hromadianyna v Ukraini. *Naukovi zapysky NaUKM A. Tom 129. Yurydychni nauky*. 2012. S. 28–31.

5. Mobilizatsiini pidrozdily: v orhanakh derzhavnoi vlady, inshykh derzhavnykh orhanakh, orhanakh mistsevoho samovriaduvannia, na pidpriumstvakh, v ustanovakh i orhanizatsiiakh, yaki maiut mobilizatsiini zavdannia (zamovlennia) / I.M. Koropatnik ta in. Kyiv: VD «Profesional», 2023. 442 s.
6. Administratyvno-pravova reforma v Ukraini: navchalnyi posibnyk / N.O. Armash ta in.; za zah. red. S.V. Pietkova. Dnipro: Universytet imeni Alfreda Nobelia, 2020. 180 s.
7. Viiskove pravo: pidruchnyk / I.M. Shopina, ta in.; za red. I.M. Koropatnik, Kyiv: Alierta, 2019. 648 s.
8. Pensiine zabezpechennia viiskovosluzhbovtiv v umovakh voiennoho stanu. Zahalne pensiine zabezpechennia v umovakh voiennoho stanu / Ukl.: I.M. Kopotun, Kyiv: VD «Profesional», 2023. 692 s.
9. Administratyvna diialnist orhaniv publichnoi vlady. Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku / S.V. Pietkov, ta in. Kyiv: KNT, 2019. 207 s.
10. Ukraina pid chas rosiisko-ukrainskoi viiny 2014–2023 rr.: geneza natsionalnoi stiikosti kriz pryzmu naukovykh doslidzhen: monohrafiia / Za zah. red. B.O. Popkov. Kyiv: Vydavnytstvo Lira- K. 2023. 272 s.
11. Derzhavni harantii zakhystu sotsialnykh prav viiskovosluzhbovtiv i chleniv yikh simei: zahalnyi sotsialnyi zakhyst viiskovosluzhbovtiv i chleniv yikh simei; sotsialnyi zakhyst viiskovosluzhbovtiv i chleniv yikh simei v osoblyvyi period (zokrema pid chas voiennoho stanu); mizhnarodnyi aspekt sotsialnoho zakhystu viiskovosluzhbovtiv (standarty NATO) / ukl. O.A. Dzhus ta in. Kyiv: VD «Profesional», 2023. 594 s.
12. Mobilizatsiini pidrozdily: v orhanakh derzhavnoi vlady, inshykh derzhavnykh orhanakh, orhanakh mistsevoho samovriaduvannia, na pidpriumstvakh, v ustanovakh i orhanizatsiiakh, yaki maiut mobilizatsiini zavdannia (zamovlennia) / ukl. I.M. Kopotun ta in. Kyiv: VD «Profesional», 2023. 442 s.
13. Mobilizatsiia i mobilizatsiina pidhotovka v Ukraini 2022: Osnovne zakonodavstvo, komentari ta roziasnennia, pravovi pozytsii Verkhovnoho sudu / uporiad. S.V. Petkov ta in. Kyiv: VD «Profesional», 2022. 330 s.
14. Sotsialnyi suprovid viiskovosluzhbovtiv Zbroinykh Syl Ukrainy ta chleniv yikh simei: praktychni aspekty diialnosti posadovykh osib viiskovykh chastyn, terytorialnykh tsentriv komplektuvannia ta sotsialnoi pidtrymky: metodychnyi posibnyk / O.V. Herasymenko ta in. Kyiv: NDTsHPZS Ukrainy, 2023. 130 s.
15. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy 28 chervnia 1996 roku № 254k/96-VR. *Verkhovna Rada Ukrainy: ofitsiinyi vebportal*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (date of access: 01.03.2024).
16. Pro sotsialnyi i pravovyi zakhyst viiskovosluzhbovtiv ta chleniv yikh simei: Zakon Ukrainy vid 20 hrudnia 1991 roku № 2011-XII. *Verkhovna Rada Ukrainy: ofitsiinyi vebportal*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (date of access: 01.03.2024).
17. Pro viiskovyi oboviazok i viiskovu sluzhbu: Zakon Ukrainy vid 25 bereznia 1992 roku № 2232-XII. *Verkhovna Rada Ukrainy: ofitsiinyi vebportal*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (date of access: 01.03.2024).
18. Poriadok ta umovy pryznachennia i vyplaty odnorazovoi hroshovoi dopomohy u razi zahybeli (smerti), poranennia (kontuzii, travmy abo kalitstva) chy invalidnosti viiskovosluzhbovtiv, viiskovozoboviazanykh i rezervistiv, pryzvanykh na navchalni (abo perevirochni) ta spetsialni zbory, ta invalidnosti zvilnenykh z viiskovoi sluzhby (zboriv) osib: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 28 travnia 2008 r. N499. *Verkhovna Rada Ukrainy: ofitsiinyi vebportal*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/499-2008-%D0%BF#Text> (date of access: 01.03.2024).
19. Pro pensiine zabezpechennia osib, zvilnenykh z viiskovoi sluzhby, ta deiakykh inshykh osib: Zakon Ukrainy vid 9 kvitnia 1992 roku № 2262-XII. *Verkhovna Rada Ukrainy: ofitsiinyi vebportal*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text> (date of access: 01.03.2024).
20. Pytannia deiakykh vyplat viiskovosluzhbovtiam, osobam riadovoho i nachalnytskoho skladu, politseiskym ta yikh simiam pid chas dii voiennoho stanu: Postanovoio Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 28 liutoho 2022 r. № 168. *Verkhovna Rada Ukrainy: ofitsiinyi vebportal*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-%D0%BF#Text> (date of access: 01.03.2024).
21. Pro zatverdzhennia Poriadku i umov pryznachennia ta vyplaty odnorazovoi hroshovoi dopomohy u razi zahybeli (smerti) viiskovosluzhbovtiv Zbroinykh Syl Ukrainy v period dii voiennoho stanu: Nakaz Ministerstva oborony Ukrainy vid 25.01.2023 № 45. *Verkhovna Rada Ukrainy: ofitsiinyi vebportal*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0176-23#Text> (date of access: 01.03.2024).
22. Velyka Palata Verkhovnoho Sudu: Postanova vid 18 sichnia 2024 roku sprava № 560/17953/21. *Yedynyi Derzhavnyi reiestr sudovykh rishen: baza danykh*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116512563> (date of access: 01.03.2024).